



Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PENTRU CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII

**Legii nr. 109 din 3 mai 2013 pentru modificarea și completarea unor
acte legislative (Legea cu privire la Curtea Constituțională și Codul
jurisdicției constituționale)**

(statutul judecătorilor, competențele și procedura Curții Constituționale)

(Sesizarea nr. 34a/2014)

CHIȘINĂU

2 iunie 2014

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

Dl Alexandru TĂNASE, *președinte*,
Dl Aurel BĂIEȘU,
Dl Igor DOLEA,
Dl Victor POPA,
Dl Petru RAILEAN, *judcători*,
cu participarea dlui Eugen Osipov, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 20 mai 2014,
înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 20 mai 2014, în temeiul articolelor 25 lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. g) din Codul Jurisdicției Constituționale, de deputații dnii Mihai Ghimpu, Valeriu Munteanu, Gheorghe Brega și dna Corina Fusu pentru controlul constituționalității unor prevederi privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, în partea ce ține de statutul judecătorilor, competența și procedura Curții Constituționale.

2. Autorii sesizării au pretins că, prin instituirea, în urma modificărilor operate, a posibilității Parlamentului de a ridica mandatele judecătorilor Curții, aceștia au fost privați de inamovibilitate, fiind astfel încălcate articolele 1, 6, 7, 8, 134 și 137 din Constituție. De asemenea, prin limitarea competențelor Curții și prin instituirea unor termene excesiv de restrânse, au fost încălcate articolele 1, 6, 20, 54, 134, 135 și 137 din Constituție. În acest context, autorii sesizării au solicitat verificarea constituționalității Legii adoptate la 3 mai 2013 pentru modificarea Legii cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale.

3. Prin decizia Curții Constituționale din 27 mai 2014, sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudicia fondul cauzei.

4. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opinia Președintelui Republicii Moldova, Parlamentului și Guvernului.

5. În ședința plenară publică a Curții autorii sesizării au fost reprezentați de dl Valeriu Munteanu, deputat în Parlament. Parlamentul a fost reprezentat de dl Sergiu Chirică, consultant principal în cadrul Direcției

juridice generale a Secretariatului Parlamentului. Guvernul nu a delegat reprezentantul său.

ÎN FAPT

6. La 22 aprilie 2013, Curtea Constituțională a adoptat Hotărârea nr. 4 pentru controlul constituționalității Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr. 534-VII din 8 martie 2013 privind demisia Guvernului, în partea ce ține de menținerea în funcție a Prim-ministrului-demis prin moțiune de cenzură (pentru suspiciuni de corupție) din data de 8 martie 2013 până la formarea noului Guvern, și nr. 584-VII din 10 aprilie 2013 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru (*Sesizarea nr. 10a/2013*). Ca urmare a acestei Hotărâri a Curții Constituționale, Prim-ministrul în exercițiu a fost înlăturat de la exercitarea atribuțiilor, fiind desemnat un Prim-ministru interimar, precum și a fost descalificat pentru a fi desemnat candidat pentru funcția de Prim-ministru la formarea noului Guvern.

7. Imediat după aceasta, au urmat reacții virulente de contestare și denigrare a autorității Curții și a judecătorilor acesteia din partea Prim-ministrului demis, a deputaților partidului pe care îl conduce și a unor simpatizanți ai acestuia.

8. În consecință, la 3 mai 2013, Parlamentul a operat amendamente la Legea cu privire la Curtea Constituțională și la Codul jurisdicției constituționale. Dezbaterile parlamentare au relevat că modificările operate privind instituirea dreptului Parlamentului de a „ridica” mandatul judecătorilor constituționali constituie un act de răzbunare pentru Hotărârea Curții Constituționale nr. 4 din 22 aprilie 2013.

9. Prin Legea nr.109 din 3 mai 2013, Parlamentul a adoptat amendamente la Legea cu privire la Curtea Constituțională și la Codul jurisdicției constituționale.

10. În Legea cu privire la Curtea Constituțională au fost operate următoarele amendamente (Art.I):

1. **Articolul 18** alin. (2) a fost completat în final cu sintagma „sau de Parlamentul Republicii Moldova, prin hotărâre”;

2. La **articolul 19**:

alineatul (1):

lit. b) sintagma „și a obligațiilor funcției” a fost substituită cu sintagma „sau pierdere a încrederii”;

a fost completat cu lit. e), având următorul conținut: *„e) încălcarea a obligațiilor funcției”*;

alineatul (2) după sintagma „alin. (1)” a fost completat cu sintagma *„lit. a), c), d) și e)”*, iar în final a fost completat cu sintagma *„iar la lit. b) – de către Parlament”*;

la alineatul (3) sintagma *„a jurământului sau”* a fost exclusă;

a fost completat cu alin. (4), având următorul conținut:

„(4) Procedura de ridicare a mandatului judecătorului pentru încălcarea jurământului sau pierdere a încrederii se inițiază la cererea a cel puțin 25 de deputați, iar hotărârea se aprobă cu votul a cel puțin 3/5 din numărul deputaților aleși”.

3. **Articolul 25/1** a fost abrogat;

4. La **articolul 32** alineatul unic a devenit alineatul (1) în următoarea redacție:

„Curtea Constituțională soluționează sesizarea în termen de 3 luni de la data înregistrării sesizării. În caz de excepție, termenul poate fi prelungit cu o lună, printr-o decizie argumentată a Curții”.

Articolul a fost completat cu alineatul (2) cu următorul conținut:

„(2) Termenul pentru soluționarea sesizării pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova, interimatul funcției de Președinte, imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile, nu poate depăși 7 zile de la data înregistrării cererii”.

11. În Codul jurisdicției constituționale articolul 7/1, având un conținut identic celui al articolului 25/1 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, a fost abrogat (Art. II).

12. Astfel, articolele respective din Legea cu privire la Curtea Constituțională au următorul conținut:

Articolul 18 Vacanța funcției

„(1) Mandatul de judecător al Curții Constituționale încetează și se declară vacanța funcției în caz de:

- a) expirare a mandatului;
- b) demisie;
- c) ridicare a mandatului;**
- d) deces.

(2) Încetarea mandatului și vacanța funcției în cazurile prevăzute la alin. (1) lit. a), b), d) se declară prin dispoziție a Președintelui Curții Constituționale, iar în cazul prevăzut la lit. c) de către Curtea Constituțională *sau de Parlamentul Republicii Moldova, prin hotărâre.*”

Articolul 19 Ridicarea mandatului

„(1) Mandatul judecătorului Curții Constituționale încetează prin ridicarea imunității judecătorului în caz de:

- a) imposibilitate a exercitării funcției de judecător din motive de sănătate timp îndelungat și neîntrerupt (mai mult de 4 luni);
- b) încălcare a jurământului și a obligațiilor funcției sau pierdere a încrederii;
- c) condamnare de către instanța judecătorească pentru săvârșirea unei infracțiuni;
- d) incompatibilitate.
- e) **încălcarea a obligațiilor funcției.**

(2) Asupra ridicării imunității judecătorului și încetării exercitării funcției în cazurile prevăzute în alin. (1) *lit. a), c), d) și e)* decide Curtea Constituțională, iar la *lit. b)* – de către Parlament.

(3) Controlul asupra semnalelor de încălcare a jurământului sau a obligațiilor funcționale de către judecători se efectuează de un complet din 2 judecători, numiți prin dispoziție a Președintelui Curții Constituționale.

(4) Procedura de ridicare a mandatului judecătorului pentru încălcare a jurământului sau pierdere a încrederii se inițiază la cererea a cel puțin 25 de deputați, iar hotărârea se aprobă cu votul a cel puțin 3/5 din numărul deputaților aleși.”

Articolul 25/1 Acțiunea actului sesizat

„(1) Acțiunea actelor normative prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. a), sesizate în modul corespunzător la Curtea Constituțională, care afectează sau se referă la domeniile stabilite la alin. (2) din prezentul articol poate fi suspendată până la soluționarea în fond a cauzei cu emiterea unei decizii sau hotărâri definitive.

(2) Se poate dispune suspendarea acțiunii:

1) actelor care afectează sau se referă la următoarele domenii:

- a) suveranitatea și puterea de stat;
- b) drepturile și libertățile fundamentale ale omului;
- c) democrația și pluralismul politic;
- d) separația și colaborarea puterilor;
- e) principiile fundamentale privind proprietatea;
- f) unitatea poporului și dreptul de identitate;
- g) securitatea economică sau financiară a statului;
- h) alte domenii pentru care Curtea Constituțională consideră necesară suspendarea acțiunii actului contestat, în vederea evitării prejudiciilor și consecințelor negative iminente;

2) actelor cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova sau de Guvern, care se referă la persoanele oficiale de stat exponente ale unui interes public și/sau politic deosebit.

~~(3) Curtea Constituțională va examina cererea de suspendare a actului normativ contestat cel târziu în a doua zi lucrătoare după înregistrarea sesizării.~~

~~(4) Decizia de suspendare a acțiunii actului contestat se adoptă de plenul Curții Constituționale cu votul a cel puțin 3 judecători. În caz de imposibilitate a convocării plenului Curții, decizia de suspendare se emite printr-o dispoziție a Președintelui Curții Constituționale, cu confirmarea ulterioară obligatorie de către plenul Curții Constituționale.~~

~~(5) Decizia de suspendare a actului normativ contestat intră în vigoare la data adoptării, urmînd a fi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.~~

~~(6) În cazul suspendării acțiunii actului normativ contestat, Curtea Constituțională va examina, în fond, sesizarea într-un termen rezonabil, care nu va depăși 15 zile de la înregistrare. În caz de necesitate, Curtea Constituțională poate decide, argumentat, prelungirea termenului de 15 zile cu încă maximum 15 zile.”~~

Articolul 32

Termenul de soluționare a sesizării

~~„Curtea Constituțională trebuie să soluționeze sesizarea în termen de 6 luni de la data primirii materialelor.”~~

„(1) Curtea Constituțională soluționează sesizarea în termen de 3 luni de la data înregistrării sesizării. În caz de excepție, termenul poate fi prelungit cu o lună, printr-o decizie argumentată a Curții.

(2) Termenul pentru soluționarea sesizării pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova, interimatul funcției de Președinte, imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 7 zile, nu poate depăși 7 zile de la data înregistrării cererii.”

13. Adoptarea Legii nr. 109 din 3 mai 2013 a generat o serie de reacții prompte din partea instituțiilor internaționale. În Declarația neîntârziată a dlui Gianni Buquicchio, Președintele Comisiei pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția), privind modificările operate la Legea cu privire la Curtea Constituțională se sublinia expres:

„Am fost pus la curent, astăzi, cu privire la adoptarea în prima lectură a proiectului de Lege cu privire la Curtea Constituțională a Moldovei. Potrivit acestui amendament, Parlamentul ar putea ridica mandatul judecătorilor Curții Constituționale cu votul a 3/5 din deputați, în cazul în care judecătorii pierd „încrederea” Parlamentului.

O astfel de prevedere vine în contradicție directă cu standardele europene privind justiția constituțională și reprezintă o încălcare evidentă a articolului 137 din Constituția Moldovei. Instituția Curții Constituționale are sarcina de a verifica activitatea Parlamentului. Supunerea judecătorilor Curții la necesitatea „încrederii” din partea Parlamentului vine în contradicție evidentă cu scopul în sine al unei Curți Constituționale.

Încurajez Parlamentul cu insistență să nu adopte această lege. Decizia privind constituționalitatea acestei norme îi aparține **componentei curente** a Curții Constituționale.” (<http://www.venice.coe.int/webforms/events/?id=1703>)

14. În același spirit, Înalțul reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate, Catherine Ashton, și Comisarul european pentru extindere și politica de vecinătate, Ștefan Füle, și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu adoptarea modificărilor la Legea cu privire la Curtea Constituțională a Republicii Moldova care permit revocarea din funcție a judecătorilor Curții Constituționale în cazul în care aceștia nu beneficiază de „încrederea” Parlamentului. În Declarație se menționează:

„Am aflat cu mare îngrijorare despre adoptarea unei modificări la Legea cu privire la Curtea Constituțională a Republicii Moldova care permite revocarea din funcție a judecătorilor Curții Constituționale în cazul în care aceștia nu beneficiază de “încrederea” Parlamentului. Această lege, precum și o serie de alte legi importante care privesc chestiuni fundamentale pentru asigurarea funcționării democrației în Moldova, au fost adoptate cu o grabă extremă și fără o consultare adecvată cu societatea din Moldova sau cu respectarea corespunzătoare a standardelor europene cu privire la reforma constituțională, în special ale celor de la Comisia de la Veneția a Consiliului European. În acest context, **noi împărtășim totalmente îngrijorările exprimate de către Președintele Comisiei de la Veneția în declarația sa de astăzi.**

Noi înțelegem că aceste legi, adițional măsurilor ce vizează judecătoria Curții Constituționale, includ modificări cu privire la legea electorală, pragul electoral necesar pentru accesarea partidelor în Parlament, împuternicirile Prim-ministrului interimar de a putea demite ministrii și șefii instituțiilor, precum și modificări cu privire la statutul Centrului Național Anticorupție. Aceasta indică un nou curent îngrijorător de luare a deciziilor în Moldova, reflectat de asemenea și în alte modificări legislative, unde instituțiile statului au fost utilizate în interesul unora. Reiterăm îngrijorarea noastră că asemenea măsuri, întreprinse fără o pregătire și consultare corespunzătoare, ar putea constitui o amenințare la independența instituțiilor-cheie naționale și un obstacol pentru dezvoltarea viitoare a democrației și a stabilității statului de drept în Moldova.

Îndemnăm liderii politici din Moldova să nu piardă din vedere impactul de lungă durată al deciziilor lor, inclusiv în ceea ce privește atingerea aspirațiilor Moldovei.” (http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-402_en.htm?locale=en#PR_metaPressRelease_bottom)

15. Secretarul General al Consiliului European, dl Thorbjørn Jagland, a declarat:

„Urmăresc cu îngrijorare cele întâmplate în Moldova. În ultimele zile, Parlamentul Moldovei a amendat un număr de legi fundamentale ce afectează funcționarea sistemului politic al țării. A fost modificată Legea cu privire la Curtea Constituțională, legislația electorală, funcționarea guvernului și a structurilor de implementare a legislației, în unele cazuri în mod repetat, fără consultări adecvate. Aceste amendamente și modul în care au fost adoptate creează riscul de subminare a

independenței și echilibrului instituțional. Iar **modificările recente cu privire la Curtea Constituțională prezintă o îngrijorare specială, așa cum modificările înaintate par să fie în contradicție cu Constituția Moldovei, dar și cu standardele europene privind justiția constituțională.**

Fac apel către actorii politici să acționeze în manieră responsabilă. La mijloc se află coerența și credibilitatea parcursului european al țării. Consiliul Europei va continua să sprijine Moldova, inclusiv prin Comisia de la Veneția, pentru a ajuta țara să treacă peste dificultățile politice curente.”

(http://hub.coe.int/en/web/coe-portal/press/newsroom?p_p_id=newsroom&_newsroom_articleId=1438422&_newsroom_groupId=10226&_newsroom_tabs=newsroom-topnews&_pager.offset=0)

16. La fel, opinia referitoare la legea adoptată a fost expusă și de către Președintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, dl Jean-Claude Mignon, potrivit căruia:

„Votarea recentă de către Parlament privind chestiunile vitale pentru funcționarea democrației, precum supunerea față de Constituție, independența judiciară și sistemul electoral, a avut loc în mare grabă, fără efortul de a găsi un consens mai larg în Parlament.

Îndemn toate forțele politice ale țării să lase deoparte interesele partizane și personale și să lucreze împreună pentru viitorul european al țării și al cetățenilor săi. APCE este dispusă să faciliteze dialogul între diferitele partide politice, dacă ele doresc aceasta.”

(http://hub.coe.int/en/press/newsroom?p_p_id=pressrelease&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-4&p_p_col_count=7&_pressrelease_struts.action=%2Fext%2Fpressrelease%2Fview&_pressrelease_pressreleaseUrl=%252FViewDoc.jsp%253Fid%253D2061961%2526Site%253DCM%2526BackColorInternet%253DC3C3C3%2526BackColorIntranet%253DED021%2526BackColorLogged%253DF5D383)

17. În pofida presiunilor manifestate de înalții demnitari în vederea adoptării proiectului și eforturilor depuse în acest sens, Legea nr. 109 din 3 mai 2013 nu a fost promulgată de către Președintele Republicii Moldova, dl Nicolae Timofti, și a fost restituită Parlamentului pentru reexaminare. În scrisoarea sa din 8 mai 2013, adresată Parlamentului, se menționează: *„Spre deosebire de Guvern, care este investit prin procedura acordării de Parlament a votului de încredere, Curtea Constituțională nu este rodul unei astfel de exercițiu și nu este responsabilă în fața Parlamentului.[...] În condițiile în care se exercită controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, adică a activității sale de bază, ar fi absolut nefiresc ca anume Parlamentul să aprecieze dacă un judecător sau altul a pierdut încrederea și să-l penalizeze pentru aceasta. Astfel este pus în pericol însuși principiul independenței judecătorilor Curții, ei fiind nevoiți de fiecare dată să adopte decizii convenabile, ca nu cumva să fie suspectați de această „pierdere a încrederii”.*

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

A. Legislația națională

18. Prevederile relevante ale Constituției (M.O., nr. 1/1, 1994) sunt următoarele:

Preambul

„[...] CONSIDERÂND **statul de drept**, pacea civică, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic valori supreme [...]”

Articolul 1

Statul Republica Moldova

„(3) Republica Moldova este un **stat de drept**, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.”

Articolul 6

Separarea și colaborarea puterilor

„În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, **potrivit prevederilor Constituției.**”

Articolul 7

Constituția, Lege Supremă

„Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. **Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.**”

Articolul 20

Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) **Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.**”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova **nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.**[...]”

Articolul 134

Statutul [Curții Constituționale]

„(1) Curtea Constituțională este **unica autoritate de jurisdicție constituțională** în Republica Moldova.

(2) Curtea Constituțională este **independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.**

(3) Curtea Constituțională **garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.**”

Articolul 135

Atribuțiile

„(1) Curtea Constituțională:

a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) interpretează Constituția;

c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;

d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;

e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova;

f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;

g) rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;

h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid.

(2) Curtea Constituțională își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională.”

Articolul 136

Structura

„(1) Curtea Constituțională se compune din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani.

(2) Doi judecători sînt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii. [...]”

Articolul 137

Independența

„Judecătorii Curții Constituționale sînt **inamovibili** pe durata mandatului, independenți și se supun numai Constituției.”

Articolul 140

Hotărârile Curții Constituționale

„(1) Legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule, din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale.

(2) Hotărârile Curții Constituționale sînt definitive și nu pot fi atacate.”

B. Acte ale unor organizații internaționale, al căror membru este Republica Moldova

19. Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești, adoptate de Adunarea Generală O.N.U. prin două rezoluții, în anul 1985, adoptate de cel de-al șaptelea Congres al Națiunilor Unite privind Prevenirea infracțiunilor și tratamentul infractorilor, susținut la Milano, din 26 august până în 6 septembrie 1985, și avizate Rezoluțiile nr.40/32 din 29 noiembrie 1985 și nr.40/146 din 13 decembrie 1985 ale Adunării Generale:

Independența sistemului judiciar

„- Independența sistemului judiciar va fi garantată de către stat și consfințită în Constituție și în legile țării. Este de datoria instituțiilor guvernamentale și de alte tipuri să respecte independența sistemului judiciar;

- Sistemul judiciar va decide în cauzele aflate în fața sa imparțial, pe baza faptelor și în conformitate cu legea, fără restricții, influențe nepotrivite, stimulente, presiuni, amenințări sau interferențe, directe sau indirecte din orice parte sau pentru orice motiv;

- Judecătorii, fie aleși sau numiți, vor avea funcția garantată până la o vârstă obligatorie de pensionare sau până la expirarea mandatului funcției, acolo unde acestea există;

- O acuzație sau plângere făcută împotriva unui judecător în capacitatea sa profesională și judiciară va fi procesată rapid și corect conform unei proceduri adecvate. Judecătorul va avea dreptul la o audiere corectă. Examinarea chestiunii în stadiu inițial va fi confidențială, în afara cazului în care este cerut altfel de către judecător;

- Judecătorii vor face obiect al suspendării sau înlăturării doar pentru motive de incapacitate sau conduită care îi face nepotriviti pentru îndeplinirea îndatoririlor.”

20. Recomandarea CM/Rec(2010)12 a Comitetului Miniștrilor către statele membre cu privire la judecători: independența, eficiența și responsabilitățile (adoptată la 17 noiembrie 2010 la cea de-a 1098-a întâlnire a delegaților miniștrilor):

Capitolul I – Aspecte generale
Domaniul de aplicare a recomandării

„1. Această recomandare este aplicabilă tuturor persoanelor care exercită funcții judiciare, **inclusiv celor care se ocupă de probleme constituționale.**

2. Dispozițiile prevăzute în prezenta recomandare se aplică și judecătorilor neprofioniști, cu excepția cazului în care reiese în mod clar din context că acestea se aplică numai judecătorilor profesioniști.”

Independența justiției și nivelul la care trebuie ea garantată

„3. Scopul independenței, astfel cum este prevăzut în articolul 6 al Convenției, este de a garanta fiecărei persoane dreptul fundamental de a fi examinat cazul său în mod echitabil, având la bază doar aplicarea dreptului și fără nici o influență nepotrivită.

4. Independența individuală a judecătorilor este garantată de independența sistemului judiciar în ansamblul său. În acest sens, independența judecătorilor este un aspect fundamental al statului de drept.

5. Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu propria apreciere a faptelor.

6. Judecătorii trebuie să aibă puteri suficiente și să fie în măsură să le exercite pentru a-și îndeplini sarcinile lor și pentru a menține autoritatea lor și prestigiul instanței. Toate persoanele care au legătură cu un caz, inclusiv organismele publice sau reprezentanții lor, trebuie să se supună autorității judecătorului.

7. Independența judecătorului și a justiției trebuie să fie înscrise în Constituție sau la cel mai înalt nivel legal posibil în statele membre, și să facă apoi obiectul unor cu reguli mai specifice la nivel legislativ.

8. În cazul în care judecătorii consideră că independența lor este amenințată, ei ar trebui să poată recurge la un consiliu judiciar sau la o altă autoritate independentă, ori ei ar trebui să dispună de mijloace efective de remediere.

9. Unui judecător individual nu i se poate lua un caz fără un motiv just. O decizie de desesizare de un caz a unui judecător ar trebui să fie luată pe baza unor criterii obiective, prestabilite și în urma unei proceduri transparente, de către o autoritate din cadrul sistemului judiciar.

10. În cazuri individuale, numai judecătorii înșiși ar trebui să se pronunțe asupra competenței lor, așa cum este definită ea prin lege.”

Capitolul III – Independența internă

„22. Principiul independenței justiției presupune independența fiecărui judecător în parte în exercitarea funcțiilor judiciare. Judecătorii trebuie să ia decizii în mod independent și imparțial și să poată acționa fără nici un fel de restricții, influențe nepotrivite, presiuni, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea oricărei autorități, fie chiar autorități judiciare. Organizarea ierarhică a jurisdicțiilor nu poate aduce atingere independenței individuale.

23. Instanțele superioare nu pot adresa judecătorilor instrucțiuni cu privire la modul în care ei ar trebui să decidă în cazuri individuale, cu excepția procedurilor prejudiciale/preliminare sau când decid în căile de atac, potrivit legii.”

Capitolul VI – Statutul judecătorului

„46. Autoritatea care ia decizii privind selecția și cariera judecătorilor trebuie să fie independentă de puterile executivă și legislativă. Pentru garantarea independenței sale, cel puțin jumătate din membrii acestei autorități trebuie să fie judecători aleși de către colegii lor.

47. Cu toate acestea, în cazul în care reglementările constituționale sau legale prevăd că șeful statului, guvernul sau puterea legislativă pot lua decizii referitoare la selectarea și cariera judecătorilor, trebuie abilitată o autoritate independentă și competentă, în componența căreia să fie în majoritate membri din sistemul judiciar (fără a aduce atingere normelor aplicabile la consiliile judiciare cuprinse în capitolul IV) care să facă recomandări sau să emită avize pe care autoritatea competentă în privința numirii să le urmeze în practică.”

Mandat și inamovibilitate

„49. Siguranța mandatului și inamovibilitatea sunt elemente cheie ale independenței judecătorilor. În consecință, judecătorii ar trebui să aibă garantat mandatul până la o vârstă obligatorie de pensionare, unde aceasta există.

50. Condițiile de exercitare a funcției judiciare trebuie să fie stabilite prin lege. Unei numiri permanente nu i se poate pune capăt decât numai în cazuri de încălcări grave ale reglementărilor de natură disciplinară sau penală stabilite prin lege, sau în cazul în care judecătorul nu mai poate exercita atribuțiile judiciare. O pensionare anticipată poate fi posibilă numai la cererea judecătorului în cauză sau numai pe motive medicale.”

21. Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară (2001):

Independența

„Principiul:

Independența justiției este o premisă a statului de drept și o garanție fundamentală a procesului echitabil. În consecință, judecătorul va apăra și va servi ca exemplu de independență a justiției, atât sub aspect individual, cât și sub aspect instituțional.”

22. Carta europeană privind statutul judecătorilor. Strasbourg, 8-10 iulie 1998:

Activități pentru dezvoltarea și consolidarea stabilității democratice Principii generale

„1.1. Statutul judecătorilor urmărește să asigure competența, independența și imparțialitatea pe care, în mod legitim, orice persoană le așteaptă de la instanțe și de la fiecare judecător căruia îi este încredințată apărarea drepturilor sale. El exclude orice dispoziție și orice procedură de natură să altereze încrederea în această competență, independență și imparțialitate. Prezenta Cartă cuprinde dispozițiile cele mai în măsură să garanteze realizarea acestor obiective. Aceste dispoziții urmăresc îmbunătățirea

garanțiilor asigurate în diferite state europene. Ele nu pot justifica modificări ale statului care să tindă la reducerea nivelului garanțiilor deja atins în țările respective.

1.2. În fiecare stat european, principiile fundamentale ale statutului judecătorilor sunt prevăzute în normele interne de cel mai înalt nivel, iar reguliile acestuia în norme cel puțin de nivel legislativ.

1.3. În privința oricărei decizii ce poate afecta selecția, alegerea, numirea, desfășurarea carierei sau încetării mandatului unui judecător, statutul prevede intervenția unei instanțe independente de puterea executivă și puterea legislativă, care să cuprindă cel puțin o jumătate dintre judecătorii aleși de către egalii lor, în concordanță cu modalități care să garanteze reprezentarea cea mai largă a acestora.”

ÎN DREPT

23. Din conținutul sesizării, Curtea observă că prevederile adoptate vizează în esență posibilitatea ridicării mandatului judecătorilor Curții Constituționale de către Parlament pentru „pierderea încrederii”, precum și limitarea competențelor Curții Constituționale și a termenului de examinare a sesizărilor.

24. Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională interconectate, precum statul de drept, inamovibilitatea judecătorilor Curții Constituționale, independența Curții în raport cu celelalte autorități ale statului, responsabilitatea statului față de cetățean.

A. ADMISIBILITATEA

25. Curtea reține că autorii sesizării au solicitat exercitarea controlului *a priori* al constituționalității Legii nr. 109 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, adoptată de Parlament în lectură finală la 3 mai 2013.

26. În acest sens, prin Hotărârea nr. 9 din 14 februarie 2014, Curtea a reiterat că controlul constituționalității legilor cuprinde legile adoptate de Parlament, atât după, cât și înainte de publicarea în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, la sesizarea Președintelui Republicii Moldova și a celorlalți subiecți cu drept de sesizare.

27. De asemenea, în hotărârea menționată Curtea a statuat că, în cadrul procedurii de promulgare, în cazul existenței unor dubii de neconstituționalitate, Președintele Republicii Moldova poate trimite legea spre reexaminare Parlamentului, sesizând concomitent Curtea Constituțională, în calitate de unică autoritate de jurisdicție constituțională, în vederea controlului constituționalității legii adoptate. În cazul contestării legii trimise de către Președintele Republicii Moldova spre reexaminare Parlamentului pentru motive de neconstituționalitate, Parlamentul poate

revota legea numai după pronunțarea hotărârii Curții Constituționale prin care s-a confirmat constituționalitatea.

28. În conformitate cu decizia sa din 27 mai 2014 (a se vedea § 3 *supra*), Curtea a reținut că, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, articolului 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin. (1) lit. a) din Codul Jurisdicției Constituționale, sesizarea înaintată ține de competența Curții Constituționale.

29. Articolele 25 lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. g) din Codul Jurisdicției Constituționale abilitază deputatul în Parlament cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

30. Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există nici un alt temei de sistare a procesului în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul jurisdicției constituționale. Curtea reține că a fost sesizată legal și este competentă să hotărască asupra constituționalității Legii nr. 109 din 3 mai 2013. Prin urmare, Curtea va examina în continuare fondul sesizării.

31. În aceste condiții și în temeiul articolului 6 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea reține că două din cele trei probleme supuse Curții spre soluționare sunt interdependente. Având în vedere faptul că verificarea constituționalității modificării competenței Curții influențează raționamentul privind termenele de examinare, unele aspecte vor fi abordate în comun. Problema modificării statutului judecătorilor Curții Constituționale va fi examinată separat.

32. Pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea va opera, în special, cu prevederile Preambulului, articolelor 1 alin. (3), 6, 20, 54, 134, 135 și 137 din Constituție, cu jurisprudența sa anterioară, precum și cu principiile consacrate de dreptul internațional, utilizând toate metodele de interpretare legală.

B. FONDUL CAUZEI

I. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLELOR 1 ALIN. (3), 6, 134 ȘI 137 DIN CONSTITUȚIE LA MODIFICAREA STATUTULUI JUDECĂTORILOR CURȚII CONSTITUȚIONALE

33. Potrivit autorilor sesizării, modificările operate în articolele 18 și 19 din Legea cu privire la Curtea Constituțională (Art. I, punctele 1 și 2 din Legea de modificare) au fost adoptate cu încălcarea articolului 137 din Constituție, potrivit căruia:

„Judecătorii Curții Constituționale sînt **inamovibili** pe durata mandatului, independenți și se supun numai Constituției.”

34. De asemenea, în viziunea autorilor sesizării, la adoptarea normelor contestate a fost încălcat și articolul 134 alin. (2) din Constituție, potrivit căruia:

„(2) Curtea Constituțională este **independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției**”.

35. În același timp, a fost încălcat articolul 1 alin. (3) din Constituție [statul de drept] și compromisă asigurarea separației puterilor în stat în cadrul democrației constituționale (art. 6).

1. Argumentele autorilor sesizării

36. Potrivit autorilor sesizării, atribuindu-și dreptul de a retrage mandatul judecătorilor Curții Constituționale, Parlamentul i-a lipsit, astfel, de inamovibilitate.

37. Lipsirea de inamovibilitate a judecătorilor știrbește din independența Curții Constituționale și compromite grav realizarea misiunii acesteia de garantare a supremației Constituției, asigurare a realizării principiului separării și colaborării puterilor în stat și garantare a responsabilității statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

2. Argumentele autorităților

38. În opinia sa scrisă, Președintele Republicii Moldova a menționat că reiterează argumentele expuse în adresa Parlamentului la restituirea legii spre reexaminare (a se vedea § 17).

39. Potrivit Șefului Statului modificările operate prin Legea nr.109 pot fi calificate drept tentativă de a stabili responsabilitatea politică a judecătorilor Curții Constituționale față de Parlament, fapt ce contravine articolelor 134 și 137 din Constituție.

40. Reprezentantul Parlamentului în ședința plenară a Curții a menționat că la adoptarea proiectului de lege Direcția generală juridică în nota informativă a subliniat că proiectul cuprinde elemente de neconstituționalitate și a considerat că legea poate fi declarată neconstituțională de către Înalta Curte.

41. Guvernul nu a prezentat opinia sa scrisă asupra sesizării.

3. Aprecierea Curții

3.1. Principii fundamentale

3.1.1. Independența judecătorului

42. Independența judecătorilor este unul din principiile constituționale ale justiției. Potrivit acestui principiu, în activitatea sa judecătorul se supune numai legii și conștiinței sale. În rezolvarea litigiilor judecătorul nu poate primi nici un fel de ordine, instrucțiuni, indicații, sugestii sau alte asemenea impulsuri privind soluția pe care trebuie să o dea.

43. Este axiomatic faptul că în soluționarea unei cauze, un judecător nu acționează la ordinele sau instrucțiunile nici unui terț din interiorul sau din exteriorul sistemului judiciar.

44. Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită pentru a soluționa cauzele imparțial, potrivit convingerilor lor și propriului mod de interpretare a faptelor și în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

45. Independența puterii judecătorești are atât o componentă obiectivă, ca o caracteristică indispensabilă a puterii judecătorești, cât și o componentă subiectivă, care privește dreptul persoanei de a își stabili drepturile și libertățile de către un judecător independent. Fără judecători independenți drepturile și libertățile nu se pot respecta într-un mod corect și legal.

46. Prin urmare, independența puterii judecătorești nu reprezintă un scop în sine. Acesta nu este un privilegiu personal al judecătorilor, ci este justificată de nevoia de a permite judecătorilor să își îndeplinească rolul de protectori ai drepturilor și libertăților cetățenilor (§ 6 din Raportul Comisiei de la Veneția privind independența sistemului judiciar Partea I: Independența judecătorilor).

47. O serie de instrumente juridice internaționale au consacrat și au dezvoltat acest principiu.

48. Astfel, potrivit punctului 4 al primului principiu cuprins în Principiile fundamentale ale Națiunilor Unite privind independența judecătorilor, adoptate de Congresul al VII-lea al Națiunilor Unite, desfășurat la Milano în anul 1985, și aprobate prin rezoluțiile Adunării Generale nr. 40/32 din 29 noiembrie 1985 și nr. 40/146 din 13 decembrie 1985:

„Justiția se exercită la adăpostul oricărei intervenții nejustificate sau ingerințe, iar hotărârile judecătorești nu pot face obiect al revizuirii. Acest principiu nu aduce atingere dreptului puterii judecătorești de a proceda la revizuire [...] potrivit legii.”

49. Fraza a doua din art. 2 din Carta Universală a Judecătorului, aprobată de Asociația Internațională a Judecătorilor la reuniunea Consiliului Central de la Taipei în anul 1999, prevede că:

„[...] Judecătorul, în calitate de deținător al unei funcții judecătorești, trebuie să fie capabil să își exercite competența judecătorească fără a fi supus presiunilor sociale, economice și politice [...]”

50. În același sens, și Recomandarea nr. R(2010)12 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre cu privire la judecători: independența, eficiența și responsabilitățile statuează:

„3. Scopul independenței, astfel cum este prevăzut în articolul 6 al Convenției, este de a garanta fiecărei persoane dreptul fundamental de a fi examinat cazul său în mod echitabil, având la bază doar aplicarea dreptului și fără nici o influență nepotrivită.

4. Independența individuală a judecătorilor este garantată de independența sistemului judiciar în ansamblul său. În acest sens, independența judecătorilor este un aspect fundamental al statului de drept.

5. Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu propria apreciere a faptelor.

6. Judecătorii trebuie să aibă puteri suficiente și să fie în măsură să le exercite pentru a-și îndeplini sarcinile lor și pentru a menține autoritatea lor și prestigiul instanței. Toate persoanele care au legătură cu un caz, inclusiv organismele publice sau reprezentanții lor, trebuie să se supună autorității judecătorului.

7. Independența judecătorului și a justiției trebuie să fie înscrise în Constituție sau la cel mai înalt nivel legal posibil în statele membre, și să facă apoi obiectul unor cu reguli mai specifice la nivel legislativ.

[...]

22. Principiul independenței justiției presupune independența fiecărui judecător în parte în exercitarea funcțiilor judiciare. Judecătorii trebuie să ia decizii în mod independent și imparțial și să poată acționa fără nici un fel de restricții, influențe nepotrivite, presiuni, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea oricărei autorități, fie chiar autorități judiciare. Organizarea ierarhică a jurisdicțiilor nu poate aduce atingere independenței individuale.”

3.1.2. Inamovibilitatea

51. Inamovibilitatea este o garanție a bunei administrări a justiției și o condiție *sine qua non* a independenței și imparțialității judecătorului. Ea nu este consacrată numai în interesul judecătorului, ci și în cel al justiției.

52. Inamovibilitatea este o puternică garanție a independenței judecătorului, fiind o măsură de protecție a acestuia. Potrivit acestui principiu, judecătorul nu poate fi nici revocat, nici retrogradat, nici transferat pe un post echivalent, nici avansat fără consimțământul său. Inamovibilitatea pune magistrații la adăpost de orice revocare și transferare impusă în afara de greșeli foarte grave și după o procedură jurisdicțională.

3.2. Aplicarea principiilor enunțate la prezenta cauză

53. Ideea supremației Constituției este o cucerire a gândirii juridice, care se leagă de voința politică de a garanta efectiv această supremație prin intermediul jurisdicției constituționale. Rolul instanței de contencios constituțional de garant al supremației Constituției este înscris în art.134 alin.(3), iar pentru a-i asigura acest rol Curtea Constituțională este definită

ca unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova (art. 134 alin. (1)), independentă față de orice altă autoritate publică (art. 134 alin. (2)) și supunându-se numai Constituției (art.137 alin.(1)).

54. Constituția Republicii Moldova consacră reglementării Curții Constituționale un titlu separat – Titlul V (art.134-140). În cadrul acestuia sunt cuprinse dispoziții privind: rolul Curții, structura acesteia, mandatul membrilor săi, modalitățile de desemnare a judecătorilor și de alegere a președintelui Curții, condițiile pentru ocuparea funcției de judecător, incompatibilitățile, independența și inamovibilitatea, competența Curții Constituționale, precum și efectele deciziilor pe care aceasta le pronunță. În baza textelor constituționale de referință, Parlamentul a adoptat Legea nr.317/1995 cu privire la Curtea Constituțională și Codul jurisdicției constituționale (Legea nr. 502/1995).

55. Structura Curții Constituționale a Republicii Moldova este reglementată de articolul 136 din Constituție. Conform dispozițiilor menționate, Curtea Constituțională a Republicii Moldova se compune din 6 judecători, numiți pentru un mandat de 6 ani. Doi judecători sînt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii. Acest mod de desemnare a judecătorilor Curții Constituționale a Republicii Moldova este de natură să asigure o compunere cât mai reprezentativă și democratică, întrucât exprimă opțiunile celor mai înalte autorități publice din toate cele trei puteri în stat, legislativă, executivă și judecătorească. Separarea puterilor conferă garanții puternice privind imparțialitatea și independența instituțională a judecătorilor constituționali.

56. Atât Constituția, cât și Legea cu privire la Curtea Constituțională reglementează importante principii și garanții ale independenței și neutralității judecătorilor Curții Constituționale, de natură să permită acestora exercitarea obiectivă a judecății, Curtea însăși fiind, potrivit articolului 134 alin. (2) din Constituție, „independentă față de orice altă autoritate publică” și supunându-se numai Constituției. În acest sens, Curtea Constituțională este singura în drept să hotărască asupra competenței sale [art.6 alin.(3) din Codul jurisdicției constituționale]; competența Curții Constituționale este prevăzută de Constituție și nu poate fi contestată de nici o autoritate publică [art. 4 alin (2) din Lege]; **judecătorii Curții Constituționale nu pot fi trași la răspundere pentru voturile și opiniile exprimate în exercițiul funcțiunii inclusiv după expirarea mandatului** [art.8 alin.(3) din Cod și 13 alin. (2) din Lege]; între alte îndatoriri, judecătorii Curții Constituționale sunt obligați „să-și îndeplinească atribuțiile cu imparțialitate și în respectul Constituției” [art.17 alin.(1) lit.a) din Lege]; judecătorii trebuie „să comunice Președintelui Curții Constituționale activitatea incompatibilă cu atribuțiile pe care le exercită” [art.17 alin.(1) lit.d) din Lege]; judecătorii trebuie să se abțină de la orice acțiune contrară statutului de judecător [art.17 alin.(1) lit.f) din Lege];

stabilirea abaterilor disciplinare ale judecătorilor, a sancțiunilor și a modului de aplicare a acestora este de competența exclusivă a plenului Curții Constituționale (art.84 din Cod); Curtea Constituțională are buget propriu, care se aprobă de Parlament, la propunerea Plenului Curții Constituționale (art. 37 din Lege).

57. În Hotărârea nr. 6 din 16 mai 2013 Curtea a menționat:

„50. Având în vedere complexitatea și natura atribuțiilor Curții Constituționale, precum și procedurile potrivit cărora își realizează aceste atribuții, ea poate fi considerată o autoritate publică politico-jurisdicțională. Caracterul politic rezultă din modul de numire a membrilor Curții Constituționale, precum și din natura unor atribuții. Caracterul jurisdicțional rezultă din principiile de organizare și funcționare (independența și inamovibilitatea judecătorilor), precum și din alte atribuții și proceduri. În acest sens, Președintele Curții Constituționale este asimilat cu Președintele Curții Supreme de Justiție, iar judecătorii Curții Constituționale sunt asimilați cu vicepreședintele Curții Supreme de Justiție [art. 21 alin. (2) și (3) din Lege]. Caracterul jurisdicțional al Curții Constituționale face aplicabile principiile independenței judecătorești, în pofida faptului că autoritatea de jurisdicție constituțională nu face parte din sistemul judiciar.

51. În același timp, nu există și nici nu poate exista posibilitatea revocării judecătorilor Curții Constituționale de către autoritățile care i-au numit, judecătorii fiind inamovibili, ceea ce constituie o garanție a independenței acestora în exercitarea mandatului.

52. Acest principiu îi protejează pe judecători în primul rând de influențe externe la îndeplinirea atribuțiilor jurisdicționale. Ideea fundamentală constă în faptul că judecătorii constituționali, în exercitarea atribuțiilor, nu sunt angajații autorităților care i-a numit. Din momentul depunerii jurământului, judecătorii sunt independenți, inamovibili și se supun numai Constituției.

53. În conformitate cu articolul 23 alin. (1) din Lege, Curtea Constituțională exercită jurisdicția în ședințe plenare (plen). Din normele legii rezultă cu claritate că, indiferent de autoritatea care i-a numit, judecătorii sunt egali în procesul decizional al Curții.

54. Curtea reține că orice act normativ trebuie să respecte principiile și normele constituționale, precum și exigențele de tehnică legislativă, menite să asigure claritatea, previzibilitatea, predictibilitatea și accesibilitatea actului. Legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă, să prevadă elementele ce disting particularitățile lor.

55. Curtea subliniază că aceste dispoziții constituționale nu au un caracter declarativ, ci constituie norme constituționale obligatorii pentru Parlament, care are obligația de a legifera instituirea unor mecanisme corespunzătoare de asigurare reală a independenței judecătorilor, fără de care nu se poate concepe existența statului de drept, prevăzută în alin. (3) al art. 1 din Constituția Republicii Moldova.

56. Or, în condițiile în care asigurarea stabilității sistemului politic și a instituțiilor democratice este o condiție esențială a statului de drept, scopul dispozițiilor

infraconstituționale nu poate fi decât acela de a garanta independența Curții Constituționale și de a asigura existența unei autorități statale funcționale.”

58. Controlul de constituționalitate nu este o frână în calea democrației, ci instrumentul ei necesar, deoarece permite minorității parlamentare și cetățenilor să vegheze la respectarea dispozițiilor Constituției, constituind o contrapondere necesară față de majoritatea parlamentară, în cazul în care aceasta s-ar îndepărta de la litera și spiritul Constituției.

59. Legitimitatea democratică a acestui control decurge din alegerea sau numirea judecătorilor constituționali exclusiv de către autorități constituționale reprezentative ale celor trei puteri în stat (Parlament, Guvern, Consiliul Superior al Magistraturii). Așa fiind, este firească participarea Curții Constituționale — în formele determinate de Constituție — la procesul legislativ.

60. Instituția Curții Constituționale are sarcina de a verifica activitatea Parlamentului. Supunerea judecătorilor Curții la necesitatea „încrederii” din partea Parlamentului vine în contradicție evidentă cu scopul în sine al unei Curți Constituționale.

61. În acest context, trebuie luat în considerare faptul că există un risc de presiune din partea Parlamentului în anumite cauze ce pot apărea în fața Curții, dar și faptul că responsabilitatea în fața acestuia poate pune presiune indirectă asupra unui judecător care să evite să ia decizii nepopulare sau care să ia decizii care vor fi populare pentru legislativ, pentru ca acesta să nu-și „piardă încrederea”. Prin urmare, *este inadmisibilă responsabilitatea judecătorilor Curții Constituționale în fața Parlamentului, a cărui activitate o controlează.*

62. Dimpotrivă, o asemenea posibilitate este de natură să genereze suspiciuni cu privire la imparțialitatea judecătorilor, aceștia fiind la libera apreciere a unui organ prin excelență politic, existând pericolul de subordonare unor influențe străine de scopul Curții.

63. Mai mult, este un nonsens juridic ca mandatele acestora să poată fi ridicate de Parlament de vreme ce nu Parlamentul desemnează toți judecătorii Curții. Chiar dacă judecătorii Curții depun jurământul în fața plenului Parlamentului, Președintelui și Consiliului Superior al Magistraturii, aceasta nu înseamnă că Parlamentul intervine ca factor de decizie în desemnarea lor, ci are natura unei proceduri solemne protocolare de investitură și de determinare a datei începerii exercitării mandatului de judecător.

64. Curtea reiterează că dezbaterile parlamentare au relevat că modificările operate privind instituirea dreptului Parlamentului de a „ridica” mandatul judecătorilor constituționali constituie un act de răzbunare pentru Hotărârea Curții Constituționale nr. 4 din 22 aprilie 2013 (a se vedea §§ 6-8 *supra*). În acest context, Curtea reține, deși formal Parlamentul a invocat obiectivul privind așa-zisa „sporire a independenței judecătorilor Curții”,

este evident că prin modificările operate Parlamentul a urmărit de fapt subordonarea judecătorilor Curții, cu încălcarea flagrantă a normelor constituționale și a standardelor europene în domeniul justiției constituționale.

65. În lumina celor expuse, ridicarea mandatelor judecătorilor Curții Constituționale de către Parlament reprezintă o imixtiune nepermisă în activitatea Curții Constituționale, altfel spus, o încălcare a principiului independenței acesteia, și este contrară principiilor inamovibilității și independenței judecătorilor săi [articolele 134 alin. (2) și 137 din Constituție]. În consecință, punctele 1 și 2 de la Art. I din Legea nr.109 din 3 mai 2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative sunt **neconstituționale**.

II. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLELOR 134 ȘI 135 DIN CONSTITUȚIE LA MODIFICAREA COMPETENȚEI CURȚII CONSTITUȚIONALE

66. Prin suprimarea competenței Curții de a examina actele cu caracter individual și de a suspenda actele contestate, precum și micșorarea substanțială a termenelor de examinare a sesizărilor, se pretinde încălcarea articolului 134 din Constituție, potrivit căruia:

„[...]”

(2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.

(3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”

67. În același timp, a fost încălcată competența Curții, stabilită de articolul 135 din Constituție:

„a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului [...]”

Aprecierea Curții

3.1. Actele supuse controlului de constituționalitate

68. Curtea reține că abrogarea articolelor 25/1 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 7/1 din Codul jurisdicției constituționale a avut menirea de a exclude referința directă în normele legale la controlul constituționalității actelor cu caracter individual emise de Parlament,

Președinte și Guvern, ca urmare a declarării neconstituționalității, prin Hotărârea Curții Constituționale din 22 aprilie 2013, a decretului Președintelui Republicii Moldova privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru.

69. Examinând dispozițiile constituționale, Curtea reține că intră în sfera controlului de constituționalitate următoarele acte: legile și hotărârile Parlamentului, decretele Președintelui Republicii Moldova, hotărârile și ordonanțele Guvernului, precum și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

70. Prin prevederile art.25/1 au fost preluate parțial considerentele cuprinse în Hotărârea Curții Constituționale nr.10 din 16.04.2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr.39 din 09.07.2001. Prin această hotărâre, Curtea a reținut că prevederile articolului 135 din Constituție nu instituie vreo diferență între hotărârile care pot fi supuse controlului său, sub aspectul domeniului în care au fost adoptate sau sub cel al caracterului normativ ori individual, ceea ce înseamnă că toate aceste hotărâri sunt susceptibile a fi supuse controlului de constituționalitate – *ubi lex non distinguit nec nos distiguere debemus*.

71. De asemenea, în Hotărârea nr.10 din 16 aprilie 2010, Curtea a menționat că:

„[...] Actele emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern referitoare la persoanele oficiale exponente ale unui interes public deosebit, alese sau numite pentru durata mandatului atribuit, **pot face obiect al controlului constituționalității sub aspectul formei și procedurii de adoptare.** [...]”

72. Instituirea atribuției sale de a exercita un asemenea control de constituționalitate reprezintă expresia diversificării și consolidării competenței Curții Constituționale, unica autoritate de jurisdicție constituțională din Republica Moldova, și un câștig în eforturile de realizare a unui stat de drept și democratic, fără a putea fi considerată o acțiune conjuncturală sau justificată pe criterii ce țin de oportunitate. De altfel, chiar realitatea juridică, politică și socială a dovedit actualitatea și utilitatea acesteia, având în vedere faptul că instanța de contencios constituțional a fost chemată să se pronunțe asupra constituționalității unor hotărâri ale Parlamentului care puneau în discuție valori și principii constituționale.

73. Mai mult, Curtea reține că o componentă importantă a statului o reprezintă justiția constituțională, înfăptuită de Curtea Constituțională, autoritate publică politico-jurisdicțională, care se situează în afara sferei puterii legislative, executive sau judecătorești, rolul său fiind acela de a asigura supremația Constituției, ca Lege fundamentală a statului de drept. Astfel, potrivit art.134 alin.(3) din Constituție: „Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției”. Supremația Legii fundamentale este așadar de esența exigențelor statului de drept, reprezentând totodată o

realitate juridică ce implică consecințe și garanții. Între consecințe se numără deosebirea dintre Constituție și legi și, nu în ultimul rând, compatibilitatea întregului drept cu Constituția, iar între garanții se regăsește controlul constituționalității.

74. Controlul de constituționalitate al actelor cu caracter individual care pun în discuție valori și principii constituționale nu constituie numai o garanție juridică fundamentală a supremației Constituției, el reprezintă un mijloc pentru a conferi Curții Constituționale o competență de natură să asigure eficient separația și echilibrul puterilor într-un stat democratic.

75. Legitimitatea atribuției Curții Constituționale de a se pronunța asupra actelor cu caracter individual care afectează valori și principii constituționale sau, după caz, care vizează organizarea și funcționarea autorităților și instituțiilor de rang constituțional decurge din Legea fundamentală, a cărei supremație Curtea este chemată să o garanteze, în timp ce soluția legislativă criticată de eliminare a acestei atribuții nu își află temeiul în Constituție, ci, așa cum s-a arătat, rezultă din încălcarea acesteia.

76. Excluderea de la controlul de constituționalitate a actelor cu caracter individual nu se fondează pe statul de drept, ci, eventual, pe considerente de oportunitate, care, prin esența lor, presupun subiectivismul, interpretarea și arbitrarul. Or, justiția constituțională se fundamentează pe statul de drept, nu pe oportunitate.

77. De aceea, Curtea subliniază importanța controlului de constituționalitate al actelor cu caracter individual pentru buna funcționare a statului de drept și pentru respectarea separației și echilibrului dintre puterile statului, astfel încât, atunci când în discuție se pune problema afectării valorilor și principiilor constituționale pe calea unor acte individuale, inclusiv ale Parlamentului, dincolo de conflictele politice inerente raporturilor dintre majoritate și opoziție, Curtea să poată fi chemată să vegheze la respectarea acestor valori și principii, intrinseci democrației, ca unic model politic compatibil cu Legea fundamentală.

78. Examinând argumentele reținute de Curtea Constituțională în jurisprudența sa în justificarea necesității controlului de constituționalitate asupra actelor individuale, se constată că raționamentul juridic pe care s-au fundamentat soluțiile pronunțate în prealabil de Curte a avut în vedere, fără distincție, toate actele Parlamentului, Președintelui și Guvernului.

79. Este adevărat că instanța constituțională nu se poate transforma într-un arbitru al conflictelor politice. Însă, în măsura în care aceste acte reprezintă manifestări politice care îmbracă, formal, haina unor acte juridice – acte cu caracter individual, susceptibile a afecta valori sau principii constituționale, dacă nu sunt adoptate cu respectarea procedurilor constituționale și regulamentare, acestea pot constitui obiect al controlului de constituționalitate exercitat de Curtea Constituțională.

80. În concluzie, Curtea Constituțională, în virtutea competențelor stabilite de Legea fundamentală în scopul îndeplinirii rolului de garant al supremației Constituției, este singura în măsură ca, pe cale jurisprudențială, să stabilească cadrul în care își exercită atribuția de control al constituționalității actelor date în competența sa prin articolul 135 din Constituție, așa cum de altfel a procedat până în prezent, urmând a examina obiectul sesizărilor cu care este investită și a le soluționa în consecință prin raportare la valorile și principiile constituționale afectate.

3.2. *Dreptul Curții de a suspenda acțiunea actelor contestate*

81. În cadrul bunei organizări a autorității statului, rolul Curților Constituționale este unul esențial și definitoriu, reprezentând un adevărat pilon de susținere a statului și a democrației, garantând egalitatea în fața legii, libertățile fundamentale și drepturile omului. Totodată, Curțile Constituționale contribuie la buna funcționare a autorităților publice în cadrul raporturilor constituționale de separație, echilibru, colaborare și control reciproc al puterilor statului.

82. Prevederile abrogate ale articolelor 25/1 din Lege și 7/1 din Cod au consacrat o atribuție nouă a Curții – suspendarea acțiunii actelor contestate, în vederea evitării prejudiciilor și consecințelor negative iminente, atribuție care se circumscrie, în mod evident, cadrului constituțional.

83. În acest sens, Curtea citează din Hotărârea sa nr. 6 din 16 mai 2013:

„57. Curtea reține că sensul normei cuprinse în art.72 alin. (3) lit.c) din Constituție, de a reglementa organizarea și funcționarea Curții Constituționale, este acela de a permite legiuitorului sporirea, extinderea funcționalității și mecanismelor instanței de contencios constituțional.

58. De aceea, interpretarea normei fundamentale menționate în sensul că legiuitorul ar avea posibilitatea de a limita, a elimina sau a reduce atribuțiile conferite echivalează cu golirea sa de conținut, respectiv cu renunțarea la scopul perfecționării democrației constituționale, urmărit de însuși legiuitorul constituant cu prilejul revizuirii, ceea ce este absolut inadmisibil.

59. Prin urmare, orice normă legală ori modificare legislativă, adoptată în baza art.72 alin.3 lit. c) din Legea Fundamentală, care ar avea ca efect blocarea sub orice formă a funcționalității Curții, se consideră neconstituțională *ab initio*.”

84. Fiind legitim acordată, această atribuție a Curții se integrează, în mod indisolubil, odată ce a fost, unui mecanism juridic de natură să contribuie la realizarea principiului separației și echilibrului puterilor într-un stat de drept, democratic și social.

85. Prin urmare, eliminarea atribuției Curții Constituționale referitoare la suspendarea acțiunii actelor contestate, inclusiv a celor care se referă la drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în cadrul controlului de constituționalitate este neconstituțională. Or, protejarea libertății și a

demnității umane împotriva oricărei forme de abuz săvârșit de către autoritățile publice reprezintă unul dintre principiile centrale ale statului de drept.

3.3. Termenele de procedură

86. Eficacitatea acțiunii Curții, exercitată în conformitate cu competența stabilită prin articolul 135 din Constituție, ca și în cazul oricăror litigii sau procese, este indisolubil legată de respectarea unor termene rezonabile. În caz contrar, jurisdicția constituțională ar risca să devină una iluzorie.

87. Rezonabilitatea termenelor se determină în funcție de mai mulți factori: complexitatea cauzei, comportamentul instanței, comportamentul părților, comportamentul altor autorități implicate.

88. În acest context, merită atenție faptul că termenele de procedură nu sunt prevăzute de Legea cu privire la Curtea Constituțională, ci de Codul jurisdicției constituționale. Acesta consacră o serie de termene procesuale, ce urmează a fi respectate în cadrul contenciosului constituțional. Astfel, potrivit articolului 19 alin. (4) din Codul jurisdicției constituționale, în termen de până la 60 de zile Curtea Constituțională decide primirea spre examinare a sesizării și includerea ei în ordinea de zi. Președintele Curții Constituționale are discreția de a fixa termenul de examinare a sesizării și de prezentare a raportului. Dacă este necesară efectuarea unui volum mare de investigații, acest termen poate fi prelungit cu 30 de zile. În conformitate cu articolul 32 din Cod, în stadiul de pregătire a cauzei spre examinare judecătorul raportor, iar în ședință Curtea Constituțională, poate dispune efectuarea de expertize. Dispoziția de efectuare a expertizei este legalizată prin cerința nominală a judecătorului raportor ori prin decizia Curții Constituționale, cu indicarea termenului de prezentare în scris a raportului de expertiză.

89. În conformitate cu articolul 17 alin. (2) din Cod, data, ora și locul ședinței sînt aduse la cunoștința părților cel târziu cu 10 zile înainte de începutul ședinței, cu excepția cazurilor extraordinare. Potrivit articolului 9 alin. (1) din Lege, autoritățile publice, alte persoane juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, sînt obligate să comunice informațiile, să prezinte, în termen de 15 zile, documentele și actele pe care le dețin, cerute de Curtea Constituțională pentru exercitarea atribuțiilor sale. Articolele 35, 36, 37 din Cod prevăd posibilitatea întreruperii, prelungirii, repunerii în termenele de procedură.

90. În general, reglementarea termenelor de examinare și a procedurilor Curții Constituționale prin legi emise de Parlament vine în contradicție cu principiul independenței Curții. În practica altor state, normalitatea constă în autonomia regulamentară a Curții, aceasta avînd dreptul să-și aprobe

propriile regulamente de procedură. În mod similar, Curtea Europeană a Drepturilor Omului își adoptă propriul regulament de procedură.

91. În acest context, stabilirea unor termene excesiv de restrânse *a fortiori* afectează independența Curții și riscă să compromită examinarea completă a cauzelor și, respectiv, să golească de conținut funcția Curții de garant al Constituției.

92. Curtea apreciază că nu există argumente obiective și rezonabile de natură să justifice diminuarea în jumătate a termenului general de examinare a sesizărilor și nici introducerea unor noi termene de soluționare a cauzelor aflate pe rolul său.

93. În același context, Curtea observă că alin. (6) al articolelor 25/1 din Lege și 7/1 din Cod dispun că, în cazul suspendării acțiunii actului normativ contestat, Curtea Constituțională va examina, în fond, sesizarea într-un termen rezonabil, care nu va depăși 15 zile de la înregistrare. În caz de necesitate, Curtea Constituțională poate decide, argumentat, prelungirea termenului de 15 zile cu încă maximum 15 zile.

94. Astfel, deși consacră noțiunea de „termen rezonabil”, aceeași normă fixează acest termen la un maxim de 15 zile. Sub acest aspect, norma consacră un nonsens juridic, dovedind un mod deficitar și imprecis de redactare.

95. Curtea subliniază că aceste norme riscă să scurtcircuiteze activitatea Curții Constituționale, în special în contextul în care Parlamentul nu a prevăzut resursele necesare pentru a susține activitatea Curții Constituționale în acest sens și impunerea acestora a avut loc fără consultarea Curții și nici a societății sau a instituțiilor naționale și internaționale de resort. Dimpotrivă, Curtea a fost privată de o serie de pârghii pentru a-și eficientiza activitatea.

96. În acest context și ținând cont de motivațiile expuse în cadrul dezbaterilor în Parlament asupra modificărilor operate, precum și în contextul întregului pachet de modificări operate privind ridicarea mandatelor de către Parlament, Curtea consideră că amendamentele operate au menirea creării artificiale a situațiilor care ar justifica aplicarea normelor privind ridicarea mandatelor judecătorilor constituționali.

97. Curtea consideră că modul și contextul în care au fost operate amendamentele pun în evidență comportamentul neconstituțional și abuziv al Parlamentului față de Curtea Constituțională.

98. **Principiul respectării supremației Constituției este o regulă a statului de drept.** Superioritatea materială a Constituției rezultă din faptul că ea este aceea care **stabilește și organizează competențele**, astfel că acționând contrar Constituției este echivalent cu a acționa fără titlu juridic. Măsura în care se aplică și se respectă principiul supremației Constituției într-un stat determină și **calitatea sistemului de drept** din acel stat.

99. O trăsătură principală a controlului de constituționalitate al legilor este caracterul obligatoriu *erga omnes* al hotărârilor prin care se constată neconstituționalitatea, în cadrul controlului.

100. Caracterul general obligatoriu al hotărârilor Curții Constituționale este o cerință esențială pentru buna funcționare a ordinii de drept naționale, constituind un factor de stabilitate a Constituției. Fie că ne raportăm la instanțele judecătorești de drept comun, fie la Parlament ori Guvern, toate au obligația de a respecta dispozițiile Constituției și, implicit, hotărârile Curții Constituționale.

101. O consecință directă a nesocotirii, directe sau indirecte, sub orice formă a hotărârilor Curții Constituționale conduce, inevitabil, la sacrificarea principiului supremației Constituției, a principiului separației puterilor în stat și, implicit, a statului de drept. În același context, exercitarea oricărei forme de presiuni asupra judecătorilor Curții, atât prealabil adoptării hotărârii, cât și ca un act de răzbunare pentru soluțiile adoptate, este inadmisibilă, fiind incompatibilă cu respectarea statului de drept, a autorității Curții și a supremației Constituției.

102. În fine, Curtea reamintește că forța obligatorie a actelor jurisdicționale, deci și a hotărârilor Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta. Așadar, atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor Curții Constituționale sunt general obligatorii, potrivit dispozițiilor art.140 din Constituție, și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept, inclusiv în cadrul procesului legislativ de reexaminare a dispoziției neconstituționale.

Din aceste motive, în temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. Se *admite sesizarea* deputaților în Parlament dnii Mihai Ghimpu, Valeriu Munteanu, Gheorghe Brega și dna Corina Fusu privind controlul constituționalității unor prevederi privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, în partea ce ține de statutul judecătorilor, competența și procedura Curții Constituționale.

2. Se *declară neconstituțională* Legea nr. 109 din 3 mai 2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

3. Se *declară neconstituțional* textul ”, care nu va depăși 15 zile de la înregistrare. În caz de necesitate, Curtea Constituțională poate decide, argumentat, prelungirea termenului de 15 zile cu încă maximum 15 zile” de

la alineatul (6) al articolelor 25¹ din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și 7¹ din Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995.

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Alexandru TĂNASE

*Chișinău, 2 iunie 2014
HCC nr. 18
Dosarul nr. 34a/2014*